

Dr. Kovács Tibor¹

A KATONAI TÁBOROK BIZTONSÁGI RENDSZEREINEK KIALAKÍTÁSA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A ROBBANTÁSOS MERÉNYLETEK MEGELŐZÉSÉRE, AZOK HATÁSAICSÖKKENTÉSÉRE III.²

Esettanulmányok

Cikksorozatam harmadik részében – összhangban a Műszaki Katonai Közlöny online kiadás XXII. évfolyam 3. és a XXIII. évfolyam 1. számában megjelent publikációimmal – a műveleti területeken megvalósult robbantásos merényletek végrehajtásából levonható következtetésekkel foglalkozom.

E cikkben a műveleti területeken (elsősorban Irakban) megvalósult robbantásos merényleteket és az azokból levonható következtetéseket, tapasztalatokat kívánom bemutatni, különös tekintettel a katonai táborok fizikai védelmének megvalósulására.

1. A ROBBANTÁSOS MERÉNYLETEK VÉGREHAJTÁSÁNAK JELLEMZŐI

Irakban – elsősorban a nagyobb településeken – a robbantással elkövetett merényleteknek alapvetően négy megvalósítási formájával szembesülhettek a szövetséges erők, melyek az alábbiak voltak:

- az úttestre elhelyezett házi készítésű robbanótöltetek alkalmazása (Home Made Explosive Devices on the Routs – HMEDOR);
- az öngyilkos merénylők által elkövetett robbantások (Suicide Improvised Explosive Devices – SIED);
- a járművekre mágneses módszerrel felerősített robbanótöltetek indítása (Magnetic Explosive Devices on Cars – MEDC);
- a gépjárművek rak- és utasterében elrejtett nagymennyiségű robbanóanyaggal elkövetett pusztítások (Vehicle Born Improvised Explosive Devices – VBIED).

Az úttestre (sokszor a köztisztasági hiányosságokat kihasználva) szemeteszsákokban elhelyezett robbanótöltetek elsősorban a gyalogos és a gépjármű forgalomra voltak veszélyesek. Ezek indítása történhetett:

- megfigyelt töltékként távirányítással (Command Wire Improvised Explosive Device – CWIED);
- bizonyos rádióhullámhosszak helyi alkalmazása (mobiltelefonok) által kiváltott iniciáló hatással (Radio-Controlled Improvised Explosive Devices – RCIED);
- elmozdítás (ráhajtás) hatására (Operating Explosive Devices).

A magányos (általában gyalogos) öngyilkos merénylők által elkövetett robbantások jellemzője volt, hogy általában könnyű (soft) célpontok ellen irányultak. Ezek általában a közizgatási

¹ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, E-mail: kovacs.tibor@uni-nke.hu.

² A cikket lektorálta: Prof. dr. Szabó Sándor ny. mk. ezredes.

épületek (munkaügyi központok, rendőrség, minisztériumok lakossági ügyintézésével foglalkozó irodái) környékén csoportosuló tömegek; a piacok standjainál feltorlódott emberek; az egyedül közlekedő (várakozó) szövetséges gépjárművek; a szövetséges és honi katonai járőrök; a körzethatároknál felállított, ideiglenes jelleggel működtetett ellenőrző-áteresztő pontok voltak. Az alkalmazott robbanótöltet tömege általában pár kilogramm volt, amelyet táskájukban, vagy ruhájuk alatt elrejtve jutattak a célpontok közelébe. A katonai táborok elleni merényletek vonatkozásában – a felállított és működtetett biztonsági rendszernek köszönhetően – alkalmazásukkal alapvetően nem kellett számolni.

A járművekre mágneses módszerrel felerősített robbanótöltetek alkalmazása már sokkal nagyobb veszélyt jelentett mind a gépjárműben tartózkodókra, mind – egy esetleges rosszul szervezett és végrehajtott beléptetés esetén – az adott katonai táborban elhelyezett személyi állományra. E merényletek jellemzője, hogy a mágneses felerősítésnek köszönhetően a robbanóanyag elhelyezésére sor kerülhetett a lassú városi forgalomban (például motorkerékpárról, a gépjármű mellett elhaladva), vagy a feladat végrehajtás területén várakozó, (például minisztériumok parkolójában) a saját erők által őrizetlenül hagyott gépkocsik vonatkozásában.

Az így elhelyezett töltetek indítása vagy időzítéssel, vagy távirányítással valósult meg. Az elhelyezett robbanóanyag tömege alapvetően „nem volt jelentős” (maximum 1,0 kilogramm), de hatását a gépjármű üzemanyaga, az utastérben lévő lőszer robbanása jelentősen képes volt felerősíteni.

A katonai táborok elleni robbantásos merényletek legveszélyesebb formája a gépjárművek rak- és utasterében elrejtett nagymennyiségű robbanóanyaggal elkövetett támadások voltak. E merényleteknek alapvetően két formáját különböztethetjük meg:

- a robbanótöltet bejuttatása a célterületre (katonai táborba);
- nagy tömegű robbanóanyag minél közelebbi robbantása a célterülethez (táborhoz).

Az első esetben a merénylők célja az volt, hogy a jelentős (de még elrejthető) mennyiségű robbanóanyagot bejuttassák a táborba és ott a kijelölt célterületnél indítsák azt.

A második esetben a cél az volt, – bízva a robbanóanyag mennyiségében, annak pusztító hatásában – hogy minél közelebb vigyék azt a táborhoz, majd azt indítva minél nagyobb pusztítást végezzenek, minél jobban demoralizálják az ott elhelyezett erőket.

Míg az első esetben a robbanótöltet tömege maximum pár tíz kiló volt, addig a második esetben tonnás nagyságrendekről is beszélhetünk. A töltetek indítása ezekben az esetekben is általában öngyilkos merénylők által valósult meg.

2. PÉLDÁK A ROBBANTÁSOS MERÉNYLETEK GYAKORLATI MEGVALÓSULÁSÁRA

E fejezetnél mindenképpen hangsúlyoznom kell, hogy napjainkban, az előzőekben felsorolt robbanóeszközök (szerkezetek) – függetlenül a megsemmisítendő céltól, a robbantás- az indítás módjától, stb. – IED (Improvised Explosive Device – rögtönzött (házi készítésű) robbanószerkezet kategóriájába tartoznak. Megjelenésüket a II. világháborúhoz köthetjük, mivel a „Molotov-koktél” sokan ezen eszközök ősének tekintik.

Természetesen – „az emberi találékonyságnak köszönhetően” – kialakításuk, alkalmazásuk módja az elmúlt évtizedekben hatalmas fejlődésen esett át. Az „Improvizált Robbanóeszköz” kifejezést az 1970-es évek közepén az angolok hozták be a köztudatba az Észak-ír konfliktus kapcsán, amikor az IRA (Ír Köztársasági Hadsereg) műtrágya (ammónium) alapú bombákat

kezdett el gyártani, valamint széles körben alkalmazta az ezekhez az eszközökhöz szorosan kapcsolódó „aszimmetrikus” műveleti eljárásokat.

E tekintetben további szomorú statisztikákat produkáltak a csecsenföldi háborúk során alkalmazott robbantásos merényletek, a libanoni események, ahol a Hezbollah³ alkalmazott széles körben IED-kat Izrael 1982-es libanoni megszállását követően. Sajnos napjainkban – az egyre szofisztikáltabbá váló támadások a világ szinte minden térségében jelen vannak, mint a figyelemfelkeltésnek, a politikai-, gazdasági előnyök kikényszerítésének, a félelemkeltésnek, az aszimmetrikus hadviselésének, stb. eszközei. Az IED támadások jelentőségét tovább növeli, hogy az alkalmazásukat kísérő kommunikációs kampány hatására napjainkra e cselekmények stratégiai jelentőséggel bírnak.

Az előzőekből adódóan fontosnak tartom – elsősorban az ellenük való védekezés szempontjából – esettanulmányokon keresztül megvizsgálni e támadások jellemzőit.

2.1. Iraki tapasztalatok

Az Irakban – 2006-tól – elkövetett robbantásos merényletek bemutatásánál és vizsgálatánál elsősorban a katonai célpontok (főleg a katonai táborok ellen) elkövetett merényleteket vettem górcső alá, hiszen a mindennapos IED merényletek végrehajtásának számos oka van, úgymint⁴:

- vallási (síita, szunnita, kurd és keresztény) ellentétek;
- a szomszédos államok érdekeinek érvényesítésével kapcsolatos támadások (iráni, török, szír törekvések), minél nagyobb szelet megszerzése az „iraki tortából”;
- politikai nyomásgyakorlás;
- terrorista szervezetek működése;
- idegengyűlölet;
- gazdasági érdekek érvényesítése.

A fenti okokból (célokból) elkövetett robbantásoknak számos áldozata volt és van Irakban, hiszen 2004-óta szinte napi szinten számoltak be a hírügynökségek IED támadásokról.

A Pentagon 2006-ban készült jelentése szerint⁵ „*az arab országban továbbra is az amerikai vezetésű koalíciós erők a támadások fő célpontjai, ellenük követték el az összes ilyen akció 68 százalékát. A támadások valamivel, több mint felét (54 százaléka) mindössze két iraki tartományban, Bagdad és Anbár tartományokban hajtották végre. A támadó jellegű fegyveres akciók elsősorban az irakiak közül szedik áldozataikat, a civil halálos és sebesült áldozatok száma 2 százalékkal növekedett a vizsgált időszakban.*” Sajnos a támadásokat az elkövetőknek, annak ellenére sikerült végrehajtaniuk, hogy hetekre több tízezer rendőr és katona bevonásával belbiztonsági akciók kerültek megszervezésre.

Katonai táborok elleni IED támadások

Kerbela 2003.december

Irakban az első feljegyzett, a koalíciós erők ellen – a harci cselekmények során a vezetési pontok és körletek elleni támadásokat nem számítva – elkövetett robbantásos merénylet a síiták lakta dél-iraki Kerbela városban került végrehajtásra. „*Az iraki lázadók autóba rejtett pokolgépekkel, akna- és gránátvetőkkel, valamint gépfegyverekkel intéztek összehangolt támadást a város több pontja, köztük az egyetemi negyedben lévő két katonai támaszpont – a*

³ „Isten Pártja” – egy libanoni, síita politikai és félkatonai szervezet (szerző).

⁴ Részletesen lásd Ablaka Gergely: Az iraki háború tíz év távlatából – megérte? (elemzés). Forrás: <http://www.asiaport.hu/index.php/elemzesek/1504-az-iraki-haboru-tiz-ev-tavlatabol-megerte-elemzes>, 2013.07.01.

⁵ Forrás: <http://www.origo.hu/nagyvilag/20061219novekedett.htm>, 2013.06.28.

lengyel vezetésű koalíciós erők főhadiszállása és a bolgár katonai tábor –, a városháza és a rendőrség ellen.”⁶

A támadás szervezettségére utal az a tény, hogy az elkövetők nem egy, hanem számos célpontot támadtak egy időben, amellyel a terület védelmébe bevont erőket megosztották, illetve pánikhangulatot okoztak.

A vezetési ponton senki sem sérült meg, amely az őrség határozott tevékenységének volt köszönhető, mivel a robbanóanyaggal megrakott gépjármű személyzetét azelőtt lelőtték, mielőtt azok behajthattak volna a célba vett katonai támaszpont területére. Ennek ellenére az erőteljes támadásnak több civil és katona áldozata is volt.

Huszeínia 2003. december

Bár jelen cikkem első fejezetében azt írtam, hogy a katonai táborok elleni merényletek vonatkozásában, az öngyilkos (magányos) merénylők tevékenységével alapvetően nem kellett számolni, ennek ellenére ez alól is volt kivétel. Az első merényletre a Bagdadtól 25 kilométerre lévő Huszeíniában került sor⁷, ahol egy öngyilkos merénylő közelítette meg a tábor bejáratát és az őrség felszólításának ellenére nem állt meg. Amikor tüzet nyitottak rá – két katonát megölve – felrobbantotta magát.

Hasonló – az őrség tagjai ellen irányuló – öngyilkos merényletre több esetben is sor került, melyek közül a legeredményesebb a szintén 2003 decemberében Tell-Áfra-i robbantás volt, ahol 41 katona sebesült meg.

Hilla 2004. február

Sajnos a katonai táborok ellen elkövetett robbantásos merényleteknek magyar vonatkozása is van. A korabeli jelentések szerint⁸ 2004. február 18-án a kora reggeli órákban egy teherautóval próbáltak áttörni az iraki többnemzetiségű hadosztály hillai táborának kerítésén, azzal a céllal, hogy az ott keletkezett résen át, robbanóanyaggal megrakott járműveket juttassanak a tábor területére és ott robbantsák azokat.

Tervüket a mongol nemzetiségű őrség hiúsította meg, mivel a katonák tüzet nyitottak a robbanóanyagot szállító járművekre, így a mintegy 200 kilógramm trotil-egyenértékű robbanóanyag a kerítésen kívül robbant fel.

Bár a támadásban sok katona – köztük huszonhét magyar is – megsérült, a sérülések jelentős részét a másodlagos hatások (épület és talajtörmelések) okozták.

Fontos megjegyezni, hogy szakértők szerint ezt a támadást nem irakiak követték el, „minderre egyebek között a felhasznált robbanóanyag mennyisége utal, valamint az, hogy elmaradt a lakosság figyelmeztetése, a robbantást előkészítő egyik felderítő személy pedig egyiptomi vagy jordániai akcentussal beszélt.”⁹

⁶ Merénylet az iraki többnemzetiségű hadosztály főhadiszállása ellen – Forrás: <http://index.hu/kulfold/irak1227/>, 2013.07.01.

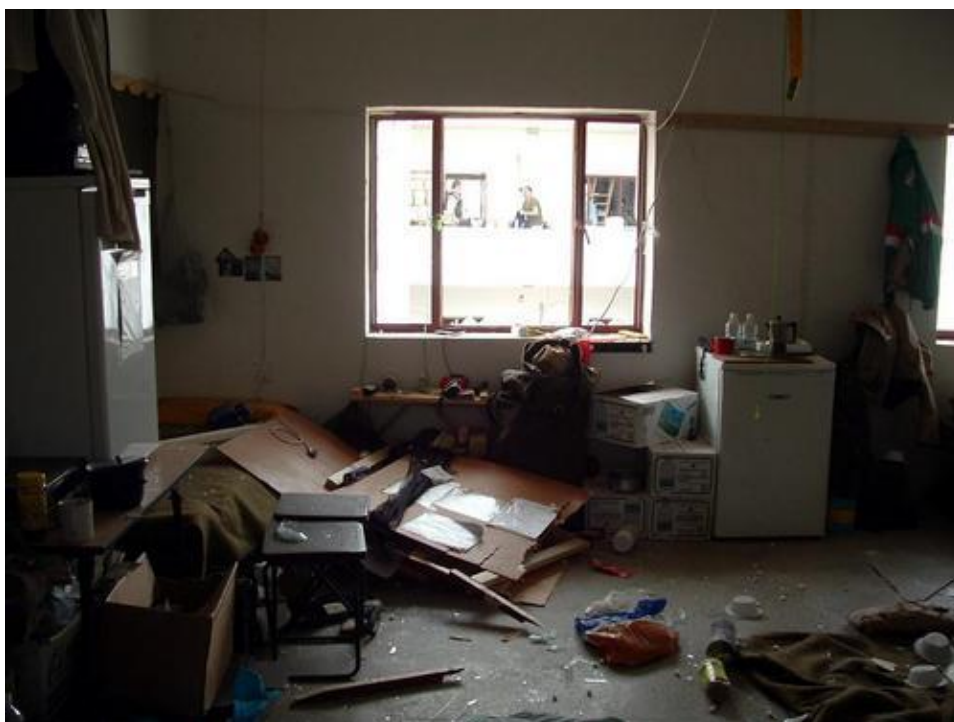
⁷ Újabb merénylet Irakban amerikai katonák ellen – Forrás: <http://www.fidesz.hu/index.php?Cikk=18157>, 2013.07.01.

⁸ Huszonhét magyar sérült az iraki támadásban – <http://index.hu/kulfold/hilla5379/> (2013.07.02.)

⁹ Az al-Kaida állhat a magyar katonák elleni támadás mögött – Forrás: <http://www.origo.hu/itthon/20040219irak.html>, 2013.07.04.

1. sz. kép: A tábor elleni robbantás epicentruma¹⁰

2. sz. kép: A magyar kontingens lakóépületének látványa a merénylet után¹¹

E megállapításnak ellentmond a fidesz.hu 2003. március 14-i cikke¹², mely szerint „A táborban dolgozó helyi iraki munkások feltérképezhették a tábor biztonsági rendszerét, figyelve arra, hogy melyik az a leggyengébb pont, ahol ők a támadást eszközölni tudhatják.

¹⁰ Forrás: <http://index.hu/kulfold/hilla5379/>, 2013.10.02.

¹¹ Forrás: <http://index.hu/kulfold/hilla5379/>, 2013.10.02.

¹² A cikk a februári támadást januári dátummal tárgyalja, de nyilvánvaló, hogy egyazon merényletről van szó. (szerző).

Ezeket az információkat átadhatták a terroristáknak, akik ezek alapján előkészíthették, megtervezhették és végrehajthatták a támadást”. „A feltételezést az is alátámaszthatja, hogy a merénylet napján az arab tolmácsok nem mentek be a táborba. Előző este pedig a fal mellett lévő házakban élő családok többsége is kiköltözött lakásából.”¹³

Sajnos ennyi év távlatából nehéz megállapítani, hogy melyik jelentés a helytálló, de – a következtetések levonásánál – a helyi lakosság és a helyi alkalmazottak értesítéséről, a robbantásos cselekményekbe történő bevonásáról mindenképpen szólnom kell.

Bagdad, Baakú, Hán Bani Szaad, Haldíja 2004. február

Az iraki „ellenállók” a sokszor „nehéz diónak” számító katonai táborok helyett merényleteik célpontjává helyi rendőrörsöket választottak, mivel a rendőröket – a koalíciós erőkkel való együttműködésük okán – hazaárulónak tartották. A Szaddam rezsim megdöntését követően 2004 februárjáig többek között Bagdadban, Baakúban, Hán Bani Szaadban és Haldíjában mintegy 300 rendőrrel végeztek.¹⁴

Természetesen a koalíciós erők továbbra is a lázadók célpontjának számítottak, de a nehezen támadható táborok helyett ellenőrző pontokat, illetve a szövetséges erők által is igénybe vett kormányzati épületeket támadták.

2004 februárjában például a bagdadi kongresszusi központ ellen (mely az amerikai hadsereg sajtószolgálatáé és más szövetséges intézményeké is igénybe vettek) terveztek el merényletet végrehajtani, de a robbanóanyag-kereső kutyák ezt megghiúsították. Az eset kivizsgálásáig a központot lezárták.

Bagdad 2009

2009 jelentős fordulatot hozott az iraki politikai, belbiztonsági és katonai helyzetben is. Az ez évre kiírt parlamenti választások – több kijelölt időpont ellenére is – áthelyeződött a 2010-es évre, melynek fő okát a kormányzó párt és az ellenzék is a 2004-es választási törvény változtatásának szükségességében határozta meg.

A választások elhúzódása tovább erősítette a pártok, az etnikai és vallási csoportok közötti – egyébként is erős – konfliktus helyzetet. Az egyébként sem nyugodt belpolitikai helyzetet tovább bonyolította a kurd autonóm törekvések erősödése, a kőolajmezők külföldi koncesszióba adásával kapcsolatos politikai és gazdasági csatározások.

E bizonytalan belpolitikai helyzet természetesen kihatott az iraki biztonsági erők vezetésének szilárdságára, valamint az erők alkalmazásának hatékonyságára is.

A helyzetet tovább bonyolította Obama elnök bejelentése, mely szerint az amerikai katonai erők 2010 végére elhagyják a térséget. A bejelentés időpontjában 123 000 amerikai katona állomásozott Irakban, mely létszámból a fent jelzett időpontig a harcolókat kívánták kivonni, így az iszlám országban mintegy 50 000 főnyi rendfenntartó, tanácsadó és kiképző katona maradt 2011 végéig. Ray Odierno tábornok, az Irakban állomásozó amerikai „harcoló erők” parancsnoka kiemelte: „az iraki biztonsági erők az utóbbi időben is több „nagyon nagy” iráni gyártmányú rakéta rejtékhelyet fedeztek fel, jelentős muníció készletekkel, mely érzékelteti a biztonsági aggályok komolyságát. A tábornok szerint, amíg Irán képes fegyvereket eljuttatni Irakba, addig nem csak az ott állomásozó katonák, de az iraki civilek is veszélyben vannak”.¹⁵

Természetesen a kialakult kaotikus helyzet felerősítette az amúgy sem inaktív terrorista tevékenységet, amely kihatott a gyilkos és öngyilkos robbantások számának növekedésére, az

¹³ Libanoniakat gyanúsítanak az iraki magyar tábor elleni januári merénylettel. – Forrás: <http://www.fidesz.hu/index.php?Cikk=21097>, 2013.07.04.

¹⁴ Pokolgépes merénylet Irakban – csaknem ötven halott. – Forrás: <http://index.hu/kulfold/bomber0210/>, 2013.07.02.

¹⁵ Forrás: http://hvg.hu/gocepontok.irak/20091002_irak_odierno_pentagon_tabornok_uSA_sereg, 2013.09.24.

esetek következményeinek súlyosságára is. Külön ki kell emelni, hogy ebben az időszakban a térségben megerősödött az Al-Kaida tevékenysége is.

A fentiekben röviden vázolt helyzetnek köszönhetően augusztusban legkevesebb 95 ember meghalt és több mint ötszázan megsebesültek abban a robbantás sorozatban, amely egy augusztusi reggel rázta meg Bagdad városát. Augusztusban addig ez volt a legtöbb áldozatot követelő merénylet, és különösen aggasztó volt, hogy az akciókat a jól védett Zöld Zónában hajtották végre. A hivatalos jelentések szerint a célpontok közé tartozott a külügy- és a pénzügyminisztérium, de egyidejűleg az iraki főváros négy különböző kerületében is robbantottak. Az eset érdekessége, hogy a Külügyminisztériumnál végrehajtott robbantás az NTM-I¹⁶ akkori vezetési pontjában is komoly károkat okozott, hiszen az a robbantás helyszínétől légvonalban mintegy hatszáz méterre volt. A detonáció által kiváltott léglökési hullám betörte az ablakokat, megrongálta a nyílászárókat, valamint a szétszóródó szilánkok néhány ott tartózkodó NATO katonát könnyebben megsebesítettek. Az elszenvedett sérüléseknél súlyosabb hatása volt az ijedtségnek és az amúgy sem túl erős biztonságérzet további csökkenésének.

Szeptemberben és októberben a katonai táborok (katonai erők) ellen elkövetett merényletek újabb fejezettel bővültek. Szeptember végén az UNION-3 táborba behajtó személygépkocsi alvázáról – a beléptető pont előtt telepített „fekvőrendőrnek” köszönhetően – esett le egy, a járműre mágneses módszerrel felerősített robbanótöltet. Bár feltehetőleg ebben az esetben nem a tábor és az ott tartózkodók, hanem a gépjárműben utasai voltak a célpontok, de az időzített szerkezettel ellátott MEDC komoly károkat okozhatott volna a nagy forgalmú, zsúfolt táborban tartózkodó személyi állományban, annak infrastruktúrájában, az ott elhelyezett technikai eszközökben.¹⁷

Szeptemberben – mivel a szövetséges erők által használt objektumok döntő többségét vissza kellett adni az iraki kormánynak – az NTM-I az amerikai haderő által fenntartott Camp Viktoriba tette át vezetési pontját (később a személyi állományának szállásait is itt jelölték ki). Ebben az időben az NTM-I szállásai a Camp Prosperityben, a város másik végén voltak, így az HQ-ra történő bejárás napi utazással valósult meg. Október közepén, a Camp Viktoriba történő belépésünket megelőzően az őrség egy terepjáró gépjárművet az átvizsgálási pontnál feltartóztatott, mivel a robbanóanyag-kereső kutyák robbanóanyagot jeleztek. Az őrség a táborba történő beléptetést leállította, riasztották a tűzszerészeket és az amerikai biztonsági erőket. A biztonsági erők a tűzszerészek kikerkezéséig és a tűzszerészmunka befejezéséig – együttműködve az iraki rendőrséggel – a táborhoz vezető főút mindkét végét a tábortól egy-egy kilométer távolságban lezárták, ezzel megghiúsítva a veszélyeztetett körzetbe történő ki- és belépést. Megítélésem szerint ez az eljárás hibás volt, mert a lezárt, mintegy két kilométeres útszakaszon lévő, feltorlódott gépjármű és gyalogos forgalom kiváló célpont lehetett volna egy – a figyelemelterelést követő, valós – robbantásos merénylet végrehajtására. Szerencsére merénylet nem következett be, és a gépjárműben sem találtak robbanóanyagot.

2009 őszén, a fokozódó terrorcselekmények hatására a katonai táborok biztonságát tovább erősítették. Havonta változtatták a ki- és beléptető pontok kialakítását, a kapuk elhelyezését, az odavezető utak vonalvezetését, a behajtást lassító akadályok telepítését.

2009 októberében az Al-Kaida két támadást is végrehajtott. Először két autóba rejtett pokolgép robbant fel egy megyei tanácsépület előtt, megölve tíz embert, közte több rendőrt. Hatvan ember megsebesült. Később egy ellenőrző pontnál újabb öngyilkos robbantást

¹⁶ NTM-I – NATO Training Mission in Iraq – NATO Iraki Kiképző Misszió, ahol a tárgyalt időszakban a szerző is szolgált.

¹⁷ A szerző az esetet követően érkezett a tábor bejáratához, amit a töltet megsemmisítéséig és az eset kivizsgálásáig lezártak.

hajtottak végre, itt két rendőr halt meg és négyen megsebesültek. Fallujában egy amerikai katonai konvoj ellen hajtottak végre távirányított robbantást. A konvoj komoly károkat szenvedett, a környéket teljesen lezárták. Sérültekről, halottakról semmilyen tájékoztatást nem adott ki a hadsereg vezetése.

Természetesen a robbantásos cselekmények 2009 után is folytatódtak, de ezek elemzése – az amerikai és a szövetséges erők kivonulásával – a jelen cikk szempontjából okafogyottá vált. Természetesen egy újabb – az afganisztáni – misszió sajnálatos lehetőséget adott az elemzések folytatásához.

2.2. Afganisztáni tapasztalatok

„Az afgán kormány és a nemzetközi koalíciós erők elleni támadások száma 2008-hoz képest már 2009-ben is jelentősen, mintegy 60–65 százalékkal emelkedett. A 2009-es incidensek között a legnagyobb számban a gránátvetőkkel, RPG-kel és más kézfegyverekkel lesből elkövetett támadások szerepeltek, de a legtöbb halálos áldozatot 2008-ban és 2009-ben is az improvizált robbanószerkezetekkel (IED) elkövetett akciók követelték (58, illetve 61 százalék). Az ilyen akciók száma – a Brookings Intézet Afghanistan Index összeállításának adatai szerint – 2008 első öt hónapjához képest 2009 hasonló időszakában 81%-kal növekedett (689-ről 1245-re), jóllehet a sikeres IED-támadások számának növekedése csak 57 százalékos volt (348-ról 545-re). E támadások 49–51 százalékát az ország keleti, további 38%-kát pedig déli területein követték el az említett időszakban mindkét évben. Ha nem is kiugró mértékben, de 2008-hoz képest 2009-ben növekedett az aknavetőkkel és rakétákkal elkövetett támadások száma is.

Ami a 2010-ben elkövetett támadásokat illeti, Ban Ki Mun ENSZ-főtitkár – a NATO és az Egyesült Államok adatai alapján – június 23-án ismertette a Biztonsági Tanáccsal az Afganisztán biztonsági helyzetére vonatkozó a legfrissebb negyedéves jelentését. Miként az több szakértői elemzés alapján várható volt, az adatok ismét rosszabbnak bizonyultak, mint a 2009-es év azonos időszakában. A főtitkári jelentés szerint Afganisztánban egy héten átlagosan három detonáció történik, többségében a déli területeken. Az improvizált robbanószerkezetekkel elkövetett robbantások száma 94 százalékkal, az öngyilkos merényletek száma a korábbi időszakhoz képest megkétszereződött az összetettebb, jobban megtervezett robbantások száma, ami a főtitkár szerint a kormányellenes erők képességeinek fejlődését jelzi.¹⁸ Természetesen a kialakult helyzet teljes elemzésére nem vállalkozhattam, így egy-egy jellemző robbantásos cselekmény bemutatásán keresztül érzékeltetem a robbantásos merényletek hatását, a védekezés szükségszerűségét és komolyságát.

2009 decemberében nyolc amerikai és az egy afgánt a Hoszt tartományban lévő Chapman katonai támaszpont tornatermében ölte meg egy robbanómellényt viselő öngyilkos merénylő. A robbanásban további hat amerikai megsebesült. A merénylet után jelentkezett az AP amerikai hírügynökségnél a tálibok egyik szóvivője, és közölte, hogy egy olyan beépített emberük hajtotta végre a támadást, aki az afgán hadsereg tisztje volt.¹⁹

¹⁸ Tálás Péter: Csökkenő afganisztáni esélyek. ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet: Elemzések-2010/10. Forrás: http://portal.zmne.hu/download/svki/Elemzesek/2010/SVKI_Elemzesek_2010_10.pdf, 2013.09.22.

¹⁹ Forrás: http://index.hu/kulfold/2009/12/31/ciaugynokokat_robbantottak_fel_afganisztanban/, 2013.09.24.

3. sz. kép: Az amerikai bázis helye légi fényképen²⁰

Az esettel kapcsolatban jogosan merül fel több kérdés is, amelyek rávilágítanak a tábor biztonsági rendszere kialakítása és működtetése hiányosságaira:

- hogyan és hol jutott a merénylő robbanóanyaghoz?
- ha a táboron kívül szerezte, hogyan jutatta be a robbanómellényt a célterületre?
- ha a táboron belül kapta meg a mellényt, ki és hogyan vitte azt be?
- hol volt a hírszerző szervek tevékenysége?

Sajnos a szűkszavú hírek és kiadott katonai információk nem teszik lehetővé az eset teljes körű elemzését, de a kérdések alapján kijelenthetjük, hogy:

- a merénylet több személy összehangolt munkája, hiszen a robbanóanyag beszerzése, a mellény elkészítése, a táborba történő bejuttatása összehangolt tevékenységet feltételez;
- a mellény bejuttatása a táborba (akár a merénylő, akár más vitte be azt) két úton valósulhatott meg:
 - régóta figyelték és feltérképezték a beléptetés hiányosságait, majd a kedvező időpontban kihasználták azt;
 - a beléptető pontnál lévő őrségnél beépített emberük volt, aki segítette a töltet bejuttatását;
- a merénylet sikeres végrehajtásában nagy szerepet játszott a beléptetés szabályainak súlyos megsértése és a hírszerző szervek inkompetenciája.

Bárhogyan is készítették elő és hajtották végre a merényletet, annak sikeres kivitelezéséhez nagyban hozzájárult a beléptetés és az ellenőrzés hibás megszervezése, azok szakmailag kifogásolható végrehajtása.

Természetesen a nehezebb célpontok – például, mint a szövetséges csapatok táborai – helyett a tálib merénylők több esetben kerestek könnyebb, de a NATO erőknél így is veszteséget okozó célpontokat. Erre jó példa a 2009 júniusában, Hilmand tartományban, Gerek város határában végrehajtott merénylet. Itt a támadók olyan parkoló üzemanyag szállító gépjárműveket robbantottak fel, amelyek nagymennyiségű üzemanyagot vittek volna az egyik nagy NATO támaszpontra. A támadásban nyolc afgán meghalt, további huszonnégy megsérült.

²⁰ Forrás: http://kitekinto.hu/islam/2010/01/02/besugo_robbantot_a_katonai_taborban/#.UmP3b_nIaWY, 2013.10.02.

4. sz. kép: Látkép utcai robbantásos merénylet után²¹

2012 elején hat afgán civil életét vesztette egy öngyilkos pokolgépes merényletben a dél-afganisztáni Kandahár repülőterének bejáratánál. A merénylet elkövetését a tálibok vállalták magukra. A célpont „a külföldi erők egy páncélozott járműve” volt.

Természetesen a robbantásos merényletek (azok kísérlete) nem kerülte el a NATO által őrzött kabuli nemzetközi repülőteret sem. 2012 szeptemberében a repülőtér közelében egy öngyilkos terrorista pokolgépet rejtő autójával belerohant egy mikrobuszba, amelyben – egyes adatok szerint – légitársaságok külföldi alkalmazottai tartózkodtak. A robbanás következtében 13 személy életét vesztette.²²

2013 júniusában lázadók támadták meg a kabuli nemzetközi repülőtér katonai részét, amelyben a NATO helyi főhadiszállása is van. Robbanások és lövések hallatszottak az afgán hadsereg és a rendőrség beszámolója szerint. A tálibok jelentkeztek a támadás elkövetőjeként. A kabuli rendőrség parancsnokhelyettese azt mondta, hogy hét felkelő támadta meg a repteret. Kettlen működésbe hozták a testükre erősített robbanószerkezetet, öt társuk pedig elfoglalt egy magas épületet a repülőtér nyugati, polgári felén, és onnan lőtte a reptér katonai részét. Legalább egy nagy robbanás történt, majd tűzharc kezdődött a biztonsági erőkkel, akik végeztek a támadókkal.²³

5. sz. kép: katonai tábor védelmének megerősítése gyalogsági harcjárművel²⁴

²¹ Forrás: <http://www.estihirlap.hu/kulfold/robbantatos-merenyletek-sorozat-kovettek-el-bagdadban/64886/>, 2013.10.02.

²² Forrás: http://hungarian.ruvr.ru/2012_09_18/88551521/, 2013.09.22.

²³ Forrás: http://hvg.hu/vilag/20130610_kabuli_nemzetkozi_repter_talibok, 2013.09.22.

²⁴ Forrás: <http://www.afriport.hu/index.php/politika/egyiptom/16730-robbantatos-merenylet-egyiptomban>, 2013.10.02.

Mivel az expedíciós műveletek száma nem csökken, sőt a jövőben – a jelenlegi tendenciákat figyelembe véve – az Afrikai Unió (AU) felkéréseit és az Európai Unió (EU) aktívabb részvételét tekintve – csak növekedni fog²⁵ ezért a NATO tagországoknak, így hazánknak is fel kell készülnie a repülőterek, azok létesítményei és a hozzájuk tartozó katonai táborok védelmére, a speciális FP feladatok végrehajtására. Természetese e téma igen nagy és szerteágazó, így az előzőekben bemutatott példák csak a téma fontosságára hívják fel a figyelmet.

3. ÖSSZEFOGLALÁS

Természetesen e cikk keretei között nem vállalkozhattam a téma egészének vizsgálatára, a gyakorlati tapasztalatok teljes körű feldolgozására. Éppen ezért arra törekedtem, hogy – eddigi kutatási eredményeimet és missziós tapasztalataimat felhasználva – a téma komplexitását bemutassam. Úgy gondolom, hogy a cikk alapján az alábbi konklúziókat tudjuk levonni:

1. A cikkben tárgyalt operációs műveletekben résztvevő államok – elsősorban az USA – katonai és politikai vezetése a veszteségekről nem, vagy csak nagyon szűkszavúan számol be, így a téma nehezen kutatható.
2. Az esettanulmányok kis száma mellett mindenképpen ki kell emelni, hogy a béketámogató műveletek során – a helyszíntől függetlenül – fel kell készülni a katonai célpontok (esetleg táborok) elleni támadásokra.
3. A támadásoknak számos oka lehet, amelyeket – a műveletek előkészítésének és végrehajtásának időszakában – felmérni, értékelni és folyamatosan lereagálni kell.
4. A támadások módja – helytől, időszaktól, stb. függetlenül – változik, így az ellenük való védelemnek is folyamatosan változni (megújulni) kell. (Rugalmas reagálás!)
5. A tárgyalt támadásokat részleteiben vizsgálva az alábbiakat állapíthatjuk meg:
 - a katonai táborok elleni támadások sok esetben szofisztikáltabbak, mint azt a megtámadottak gondolnák (figyelemelterelés, másodlagos célpontok, stb.);
 - bármennyire is veszélyeztetett egy katonai tábor, a jól megszervezett védelem csökkenti a támadások valószínűségét (elriasztja a támadókat);
 - nagyon fontos a „ne bízz senkiben” alapelv betartása, ami azt jelenti, hogy – az előljárót is beleértve – mindenki egyforma beléptetési procedúrán esik át;
 - a katonai táborok elleni támadások elsősorban a beléptető pontoknál szolgálatot teljesítőket érintik, így az ő biztonságukra különös gondot kell fordítani;
 - a támadások jelentős része egy jól szervezett és működtetett felderítés (hírszerzés) esetén megelőzhető lenne;²⁶
 - bár erre befolyásolásunk (mint katonáknak) nincs, de a rossz politikai döntések²⁷ lényegesen befolyásolhatják a biztonsági helyzetet;
 - nagyon fontos a kidolgozott rendszabályok következetes betartása, amely az események folyamatos nyomon követésén, a felkészítésen és az ellenőrzésen kell, hogy alapuljon;

²⁵ Lásd: CONSILIUM – EU Operations. Forrás: <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations?lang=hu>, 2013.03.05.

²⁶ Sajnos a hírszerzés jelenleg harcászati szinten nem, vagy nagyon korlátozottan valósul meg, így erre nagyobb hangsúlyt kell fektetni. (A szerző megjegyzése gyakorlati tapasztalatai alapján). Lásd: Felderítő szemle III. évfolyam 1. szám 2004. március Dr. Kovács Tibor mk. alezredes – Talián István őrnagy: „A Force Protection” és a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége”.

²⁷ Lásd: Rossz időben, rossz helyen szervezett magas szintű látogatások.

- a táborok védelmére kidolgozott, megvalósított, valamint a befolyásoló körülmények értékelése alapján folyamatosan fejlesztett eljárások nagyban csökkentik a katonai táborok elleni támadások valószínűségét, sőt sok esetben lehetetlenné teszik azt.

Továbbra is fontosnak tartom kihangsúlyozni, hogy a katonai táborok biztonsági rendszereinek kialakítása és működtetése során elsősorban nem a támadások hatásai csökkentésére, hanem a támadások megelőzésére kell koncentrálnunk.

TÁMOP-4.2.1.B-11/2/KMR-2011-0001 Kritikus infrastruktúra védelmi kutatások, A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.”

„The project was realised through the assistance of the European Union, with the co-financing of the European Social Fund.”

IRODALOMJEGYZÉK

1. A minősített időszakok definiálása, alapvető szabályai, valamint szabályozásának főbb indokai. http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2009/3/06_vargapeter2.pdf, 2012.12.02.)
2. Dr. Kovács Tibor mk. alezredes – Talián István őrnagy: „A Force Protection” és a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége”. Felderítő szemle III. évfolyam 1. szám 2004. március (94–105. oldal).
3. Joint Forward Operations Base (JFOB) Force Protection Handbook. A publication of the Joint Staff J3 Deputy Directorate for Antiterrorism/Homeland Defense Antiterrorism/Force Protection Division. Second printing 2006.
4. Joint contingency Operations Base (JCOB) Force Protection Handbook (GTA 90-01-010). A publication of the Joint Staff J3 Deputy Directorate for Antiterrorism/Homeland Defense Antiterrorism/Force Protection Division. October 2007.
5. <http://www.t-walls-of-kuwait-iraq.com/>
6. „Force Protection in the future” – <http://library.northernlight.com>
7. „Force Protection disparities” – <http://www.cgsc.army.mil>
8. „Force Protection key to Army XXI plan” – <http://www.dtic.mil/armylink/news>
9. Force Protection: antiterrorism, 1997. US Army Training and Doctrine Command – <http://ftp.fas.org/irp/doddir/army>